

II

Flere Gange er der i dette Tidsskrift givet en Vurdering af Professor Harald Westergaard som Videnskabsmand, sidst i ovenstaaende Artikel af Professor Nybølle, udførligere i 1923 (S. 90—113), hvor Direktør Toftegaard og Professor Zeuthen i Anledning af W.'s 70-aarige Fødselsdag karakteriserede hans statistiske, nationaløkonomiske og socialpolitiske Skrifter.

Jeg skal derfor ikke forsøge nogen ny Vurdering — hvad der vilde være mig umuligt, da W.'s Hovedindsats falder indenfor den teoretiske Statistik — men indskrænke mig til nogle mere personlige Ord til Minde om den Mand, der mere end nogen anden af Universitetets Lærere i Aartierne omkring Aarhundredskiftet kom til at øve Indflydelse paa dem, der da studerede Statsvidenskab ved Københavns Universitet, og som med Rette hædredes i 1922 ved at blive udnævnt til Æresmedlem af Nationaløkonomisk Forening.

Det er kun lidt, det yngre Slægtled kender til de Interesser og de Begivenheder, der kom til at bestemme W.'s Løbebane, og da ganske særlig hvad det var, der førte ham fra Matematikken over til Statsvidenskaben. Men man tager næppe Fejl, naar man mener, at det var de sociale Spørgsmaal, og ikke, som for Wicksell, den rene teoretiske Nationaløkonomi, selvom muligt noget kunde tyde herpaa; i nogle Optegnelser, W. har efterladt sig, fortæller han saaledes, hvorledes Falbe-Hansen havde givet ham Jevons' Bog, hvorledes han siden ved sit Bekendtskab med Jevons i England kunde gøre denne opmærksom paa en Fejl, hvorfor Jevons ogsaa takker ham i 2. Udg. af sin Bog; man vil maaske ogsaa henviser til W.'s Indledning til Studiet, der senere udkom — men der er for mig ikke Tvivl om, at det var Matematikens Anvendelse paa Forsikringen og Muligheden af at popularisere Forsikringen indenfor Befolkningens brede Lag, der førte W. over i Nationaløkonomien. Karakteristisk er følgende Ytring i den første Artikel, W. skrev her i Tidsskriftet (1881): Nationaløkonomien er ikke baseret paa Fakta og formel-logiske Slutninger alene; den berører de menneskelige Interesser dybt, og i hver Theori kommer da et Moment af den paagjældende Forfatters Livsopfattelse med ind.

Betegnende for, hvor det sociale Spørgsmaal greb W. i 1870'erne, da herhjemme den første Arbejderkommission virkede og C. F. Krebs arbejdede for sine Ideer om tvungen Forsikring, er det ogsaa, at W. paa sine Rejser til Udlandet i 1878 og 1879 særlig søgte Føling med de Kredse, der her arbejdede for en Løsning

II

Flere Gange er der i dette Tidsskrift givet en Vurdering af Professor Harald Westergaard som Videnskabsmand, sidst i ovenstaaende Artikel af Professor Nybølle, udførligere i 1923 (S. 90—113), hvor Direktør Toftegaard og Professor Zeuthen i Anledning af W.'s 70-aarige Fødselsdag karakteriserede hans statistiske, nationaløkonomiske og socialpolitiske Skrifter.

Jeg skal derfor ikke forsøge nogen ny Vurdering — hvad der vilde være mig umuligt, da W.'s Hovedindsats falder indenfor den teoretiske Statistik — men indskrænke mig til nogle mere personlige Ord til Minde om den Mand, der mere end nogen anden af Universitetets Lærere i Aartierne omkring Aarhundredskiftet kom til at øve Indflydelse paa dem, der da studerede Statsvidenskab ved Københavns Universitet, og som med Rette hædredes i 1922 ved at blive udnævnt til Æresmedlem af Nationaløkonomisk Forening.

Det er kun lidt, det yngre Slægtled kender til de Interesser og de Begivenheder, der kom til at bestemme W.'s Løbebane, og da ganske særlig hvad det var, der førte ham fra Matematikken over til Statsvidenskaben. Men man tager næppe Fejl, naar man mener, at det var de sociale Spørgsmaal, og ikke, som for Wicksell, den rene teoretiske Nationaløkonomi, selvom muligt noget kunde tyde herpaa; i nogle Optegnelser, W. har efterladt sig, fortæller han saaledes, hvorledes Falbe-Hansen havde givet ham Jevons' Bog, hvorledes han siden ved sit Bekendtskab med Jevons i England kunde gøre denne opmærksom paa en Fejl, hvorfor Jevons ogsaa takker ham i 2. Udg. af sin Bog; man vil maaske ogsaa henviser til W.'s Indledning til Studiet, der senere udkom — men der er for mig ikke Tvivl om, at det var Matematikens Anvendelse paa Forsikringen og Muligheden af at popularisere Forsikringen indenfor Befolkningens brede Lag, der førte W. over i Nationaløkonomien. Karakteristisk er følgende Ytring i den første Artikel, W. skrev her i Tidsskriftet (1881): Nationaløkonomien er ikke baseret paa Fakta og formel-logiske Slutninger alene; den berører de menneskelige Interesser dybt, og i hver Theori kommer da et Moment af den paagjældende Forfatters Livsopfattelse med ind.

Betegnende for, hvor det sociale Spørgsmaal greb W. i 1870'erne, da herhjemme den første Arbejderkommission virkede og C. F. Krebs arbejdede for sine Ideer om tvungen Forsikring, er det ogsaa, at W. paa sine Rejser til Udlandet i 1878 og 1879 særlig søgte Føling med de Kredse, der her arbejdede for en Løsning

af det sociale Spørgsmaal. I sine ovenomtalte Noter fortæller han, hvorledes han ikke søgte til Universiteterne, »men arbejdede i Marken« og saaledes søgte nærmere Forbindelse med filantropiske Institutioner og med Personer, der var optaget af Spørgsmaalet om social Forsikring; ikke mindst kom Ludlow til at øve Indflydelse paa ham i denne Henseende. Og da W. senere kommer til Tyskland, bliver det, betegnende nok, Brentano, han nærmest synes at have sluttet sig til. Det er saaledes den kristelige Socialisme i England og Katedersocialismen i Tyskland, W. paa sin Udenlandsrejse stifter nærmere Bekendtskab med — begge er disse Bevægelser Reaktionen overfor den klassiske Nationaløkonomi, og begge kommer de ogsaa dermed til at »placere« W. i Rækken af Universitetslærerne i Nationaløkonomi herhjemme.

Men ogsaa et andet Forhold skulde medvirke til, at W. ikke fra sin første Ansættelse ved Universitetet lededes ind paa teoretisk Nationaløkonomi. Saaledes kom hans Udnævnelse til Docent i 1883 til at lyde paa, at det stod ham frit for at holde Foredrag over ethvert til de statsvidenskabelige Discipliner henhørende Emne, »dog at saadanne Forelæsninger ikke gribe forstyrrende ind i den af de tvende Professorer fulgte Forelæsningsplan«, idet det samtidig paalagdes ham særlig at holde Forelæsninger over statsvidenskabelig Encyklopædi og Statistikens Teori. Selvom denne Udelukkelse fra teoretisk Nationaløkonomi vel bortfaldt ved W.'s Udnævnelse til Professor i 1886, saa var han stadig den unge i Forholdet til sine ældre Kolleger, og først efter nogle Aars Forløb begyndte W. da ogsaa at læse over Nationaløkonomi.

Livet igennem var det de sociale Spørgsmaal, der optog ham. Blader man i dette Tidsskrift bemærker man, at de fleste af W.'s Artikler omhandler socialpolitiske Emner; det er Spørgsmaal som Alderdomsforsørgelse, Kooperation og Arbejdsløshed, der her slaas til Lyd for, Spørgsmaal, hvis Løsning skulde bøde paa den ulige Fordeling, Fri-Konkurrencen gav. Som Artiklen i 1881 havde til Maal at faa indført en Alderdomsforsørgelse for Arbejderklassen, havde et af hans sidste Skrifter: Hvor glider vi hen? — til Opgave at indprente Samfundet dets Forpligtelser overfor den store, konstante Arbejdsløshed, vi i de senere Aar har kendt.

Det var vist kun faa af W.'s Elever, der naaede et mere indgaaende Kendskab til hans Hovedværk: Statistikens Teori, men alle de Studenter, der omkring Aarhundredskiftet kom under W.'s Paavirkning, fik — maaske dem selv uafvidende — social Forstaaelse. Vi lærte at se Samfundet i stadig Udvikling, at se Rela-

tiviteten i de Svar, vor Videnskab kan give, men først og fremmest skabte han hos det unge Slægtled Interesse for en Udvikling af social Lovgivning i dennes forskellige Afskygninger. Der er i vore Dage en voksende Følelse af, at Samfundet bør radikalt ændres, og dermed ogsaa en Tendens til at kaste Vrag paa den sociale Lovgivning; man kan maaske derfor nu vanskeligt forstaa, hvilken Betydning W. i sin Tid havde for de studerende ved at vække deres Interesse for sociale Spørgsmaal — men for dem fandt den Følelse af social Uretfærdighed i det bestaaende Samfund, som Ungdommen mere eller mindre ubevidst nærer, Udtryk heri.

W. blev den af Universitetets Lærere de studerende kom til at staa nærmest; altid følte man hans varme Interesse for Studenters Ve og Vel — flere var vi jo ikke den Gang, end at et personligt Forhold kunde komme frem mellem Lærer og Elev. Og siden som Kandidat tog han sig ogsaa af en — hvor mange Støvlesaaler har han mon ikke slidt for sine Elevers Skyld. Om ham kan det med Sandhed siges, at han var: professor, simul et præceptor.

Axel Nielsen.

III

En væsentlig Del af Professor Westergaards Livsgerning faldt uden for Universitetet. Den trofaste Omsorg, hvormed han fulgte sine Elever, baade i Studietiden og senere, hang sammen med hans Ærbødighed for det enkelte Menneskelivs Værdi. Denne Følelse drev ham til praktisk socialt Arbejde, til Arbejde for det Maal, der var det centrale i al Westergaards Virke, den kirkelige Indsats iberegnet: hans Medmenneskers, særlig de fattigstes, Velværd.

I sit sidste litterære Arbejde, den som Manuskript trykte lille Bog: *Bikubens Bidrag til Løsning af Samfundsopgaverne* (Sommeren 1936) — der som alle Westergaards Bøger giver den opmærksomme Læser mere end han venter ved at blade i den — dvæler han ved den ustandselige Brydning, der foregaar mellem de to store Drivkræfter, der behersker den menneskelige Tilværelse: Trangen til Selvhævdelse, Individualismen, paa den ene Side, og Fællesfølelsen, Samfundsinstitutionerne, der samler Individerne til Løsning af fælles Opgaver, paa den anden. Westergaard fremhæver om denne Brydning, at den dels foregaar mellem Samfundsklasserne, dels skifter fra den ene Periode til den anden, saaledes at det til den ene Tid er Individualismen, som har Over-